

Оксана ДЕСЯТНЮК

доктор економічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет,
Тернопіль, Україна, o.desyatnyuk@wunu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-1384-4240

Віталій ЧОРНОУС

аспірант, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна,
morfius963@gmail.com
ORCID ID: 0009-0007-3492-8383

УДОСКОНАЛЕННЯ МОНІТОРИНГУ РИЗИКІВ ПІД ЧАС РЕЄСТРАЦІЇ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ

Вступ. Податкові надходження є основним джерелом формування доходів для бюджетів на усіх рівнях. В умовах воєнного стану та спаду економічного зростання важливим є забезпечення регулярності та повноти надходження податків і зборів до бюджетів. Проте серед негативних факторів, які впливають на повноту та своєчасність надходжень, а також збільшують податкових борг, є податкові ризики, які виникають через недотримання платниками податкового законодавства. Для підвищення ефективності управління податковими ризиками ключову роль відіграє моніторинг, який має враховувати виклики воєнного часу, з якими стикаються платники податків, та бути спрямованим на мінімізацію випадків не сплати податків.

Мета – проаналізувати особливості здійснення автоматизованого моніторингу ризиків, що виникають під час реєстрації податкових накладних, та обґрунтувати шляхи його удосконалення.

Результати. Проаналізовано динаміку податкового боргу в Україні за 2021–2024 рр. і січень – травень 2025 р.; виявлено тенденцію до його зростання. Зазначено, що податок на додану вартість у структурі внутрішніх податків на товари та послуги становить 75%, наголошено на важливості моніторингу податкових ризиків під час його сплати. Оцінено результати проведення автоматизованого моніторингу відповідності розрахунків коригування до податкових накладних критеріям оцінки ступеня ризиків та виявлено зменшення кількості заблокованих документів на 35% за період з 01.02.2023 р. по 01.05.2025 р. Наголошено на значній кількості судових справ за позовами платників податків проти органів Державної податкової служби України щодо неправомірного ухвалення ними податкових рішень.

Висновки. Визначено, що основними недоліками системи моніторингу критеріїв оцінки ризиків є: автоматичне блокування податкових накладних без попереднього аналізу ситуації; нечітке окреслення критеріїв ризиковості та ігнорування індивідуальних

особливостей платника; технічні збої в роботі системи; ускладнення оскаржень неправомірних дій податкових органів і низький рівень комунікації з платниками податків. Запропоновано шляхи удосконалення моніторингу податкових ризиків, а саме: спрощення перевірки податкових накладних платників, які не є ризиковими, та автоматична реєстрація документів платників з позитивною податковою історією; посилення відповідальності працівників органів ДПС та покращення їхньої співпраці з платниками податків. Це сприятиме підвищенню ефективності моніторингу податкових ризиків та зменшенню податкового боргу.

Ключові слова: податковий ризик, податкова накладна, автоматизований моніторинг, критерії ризиків, бюджетні надходження, оцінка зупинення реєстрації документа.

Табл.: 2, рис.: 2, бібл.: 14.

Oksana DESYATNYUK

Dr. Sc. (Economics), Prof., West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,

o.desyatnyuk@wunu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-1384-4240

Vitalii CHORNOUS

Postgraduate student, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,

morfius963@gmail.com

ORCID ID: 0009-0007-3492-8383

IMPROVEMENT OF RISKS MONITORING IN THE REGISTRATION OF TAX BILLING VOUCHERS

Introduction. Tax revenues are the main source of income for budgets at all levels. In conditions of martial law and a decline in economic growth, it is important to ensure the regularity and completeness of taxes and fees to the budgets. However, among the negative factors that affect the completeness and timeliness of revenues, as well as increase tax debt, there are tax risks that arise due to non-compliance with tax legislation by taxpayers. To increase the effectiveness of tax risk management, monitoring plays a key role, which should take into account the challenges of wartime that taxpayers face and be aimed at minimizing cases of non-payment of taxes.

The purpose of the article is to analyze the features of automated monitoring of risks that arise during the registration of tax invoices and develop proposals for ways to improve it.

Results. The dynamics of Ukraine's tax debt for 2021–2024 and January–May 2025 were analyzed and a trend towards its growth was identified. It was emphasized that VAT in the structure of internal taxes on goods and services is 75% and the importance of monitoring tax risks when paying VAT was emphasized. The results of automated monitoring of compliance of PNRK with the criteria for assessing the degree of risks were assessed and a decrease in the number of blocked documents by 35% was identified for the period from 01.02.2023 to 01.05.2025. However, it was emphasized that there is a significant number of court cases on claims by taxpayers against the State Tax Service authorities regarding their unlawful adoption of tax decisions.

Conclusions. The main shortcomings of the SMCOR were identified, which include: automatic blocking of tax invoices without prior analysis of the situation; unclear delineation of risk

criteria and ignoring the individual characteristics of the payer; technical failures in the system; complications in appealing against illegal actions of tax authorities and a low level of communication with taxpayers. Ways to improve tax risk monitoring are proposed, namely: simplifying the verification of tax invoices of non-risk payers and automatic registration of documents of payers with a positive tax history; increasing the responsibility of employees of the State Tax Service and improving their cooperation with taxpayers. This will contribute to improving the monitoring of tax risks and reducing tax debt.

Keywords: *national revenue strategy, tax risk, tax invoice, automated monitoring, risk criteria, budget revenues, assessment of document registration suspension.*

JEL Classification: H10, H26.

Постановка проблеми. Податкові надходження є основою для формування дохідної бази державного та місцевих бюджетів. Для забезпечення стабільності поповнення бюджету та зменшення випадків недоотримання доходів важливими є розвиток підприємництва, зростання кількості робочих місць, а також мінімізація ризиків, які призводять до зменшення надходжень обов'язкових податків і зборів. Повномасштабне збройне російське вторгнення значно ослабило економіку України та призвело до критичного зростання зовнішнього боргу. Податкова система потребує реформування задля зменшення впливу на неї внутрішніх і зовнішніх ризиків, зміцнення фінансової безпеки держави та підвищення можливостей відновлення країни.

Результати проведеної зарубіжними експертами і фахівцями Міністерства фінансів України у 2018 р. оцінки ефективності системи управління податковими ризиками засвідчили слабкі сторони цієї системи, серед яких: неструктурованість процесу оцінки податкових ризиків; відсутність документів, в яких висвітлюється загальна стратегія управління ризиками та які є обов'язковими для всієї системи органів Державної податкової служби (далі – ДПС); відсутність плану постійного покращення податкової дисципліни платників; відсутність узгодженого підходу до зменшення податкових ризиків

шляхом комунікації з платниками податків; відсутність плану підвищення кваліфікації працівників щодо роботи з платниками податків для підвищення їх довіри; відсутність постійного моніторингу за успішністю реалізації заходів щодо зменшення податкових ризиків тощо [1].

З метою удосконалення податкового адміністрування у 2023 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено Національну стратегію доходів до 2030 р. (далі – Стратегія) [1], однією із ключових реформ якої є інтеграція системи управління податковими ризиками в основу діяльності контролюючих органів. За умови успішної реалізації реформ, передбачених Стратегією, очікується: максимальне спрощення подання податкової звітності й сплати податків; мінімізація ризиків недотримання платниками вимог податкового законодавства; мінімізація випадків недоотримання доходів до бюджетів відповідно до ідентифікованих ризиків.

Одним із податкових ризиків, прояви якого суттєво впливають на дохідну базу бюджетів, є зупинення реєстрації податкових накладних (розрахунків коригування до податкових накладних) (далі – ПН/РК), що призводить до збільшення податкового боргу. На сьогодні для моніторингу за дотриманням платниками вимог податкового законодавства під час реєстрації ПН/РК

застосовується Система моніторингу критеріїв оцінки ризиків (далі – СМКОР), запроваджена у 2018 р. з метою підвищення ефективності боротьби з ухиленням від оподаткування та запобігання формуванню безпідставного податкового кредиту. Проте застосування СМКОР має низку недоліків, що призводять до неправомірного блокування ПН/РК та накопичення невідшкодованого податку на додану вартість (далі – ПДВ). Так, за даними ДПС, у квітні 2025 р., порівняно з попереднім місяцем, кількість платників, яким були заблоковані ПН/РК, становила 12% до усіх, які подавали ці документи, а також збільшилися такі показники: заблокована сума ПДВ – на 7%; кількість заблокованих ПН/РК – на 21%; кількість платників, яким були заблоковані ПН/РК, – на 3% [2]. Це свідчить про актуальність дослідження основних недоліків у системі моніторингу податкових ризиків та означення шляхів її удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання щодо управління податковими ризиками розглядають у різних проєкціях.

Податковій ризикології присвячено праці багатьох українських науковців. Так, Н. Євтушенко, вивчаючи сутність податкових ризиків, пропонує розглядати це поняття як “наукову основу для розробки критеріальної бази, побудови систем забезпечення національної безпеки у сфері оподаткування” [4, с. 76].

Під час дослідження основ організації податкової роботи А. Крисоватий зазначає, що важливою складовою адміністрування податків виступає податковий контроль “правильності нарахування, повноти та своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування й іншого законодавства” [5, с. 190].

Водночас Н. Євтушенко слушно наголошує, що сучасні інструменти контролю дають змогу вибірково його здійснювати, залежно від рівня податкової дисципліни платника податків, а системний підхід до управління у сфері оподаткування “підвищить ефективність моніторингу ризиків і практичного керування” [4, с. 76].

Отже, вчені стверджують, що контроль відіграє важливу роль для забезпечення ефективності податкової системи, а одним із його видів є податковий моніторинг.

Застосовувати моніторинг, що ґрунтується на проведенні аналізу про здійснені операції для виявлення потенційних ризиків, зокрема у сфері трансфертного ціноутворення, рекомендує В. Пухальський [6, с. 32]. Науковець наголошує, що результати моніторингу зазвичай складають основу для ухвалення рішення щодо необхідності проведення податкової перевірки, а також він “виступає додатковим інформаційним джерелом майбутньої податкової перевірки” [6, с. 34].

Класифікуючи ризики за ступенем контролю, їх можна поділити на контрольовані та неконтрольовані.

Аналізуючи податкові ризики суб’єктів господарювання, які можна віднести до контрольованих, О. Квасовський, М. Стецько та О. Ніпіаліді виокремлюють три групи ризиків, які генерує трансфертне ціноутворення, зокрема: до першої групи належать ті, що “пов’язані зі значним зростанням фінансових витрат суб’єктів господарювання на виконання складних податково-регулятивних процедур”, до другої – ризики донарахування податкових зобов’язань із податку на прибуток підприємств, наприклад, після проведених перевірок органами контролю, до третьої – ризики накладення фінансових санкцій за неподання чи несвоєчасне подання звітності щодо трансфертного ціноутворення [7, с. 54–58].

Проте в умовах воєнного стану мають місце багато ризиків, які можна віднести до неконтрольованих, наприклад, ризики недоотримання до бюджету податків через зупинення роботи підприємств або відтік робочої сили за кордон, релокацію підприємств у безпечні регіони тощо. Однак може спостерігатися й навмисне ухилення від сплати податків під приводом воєнних загроз. Такі ризики необхідно досліджувати з метою визначення – яким чином доцільніше здійснювати їх моніторинг, щоб вчасно передбачати наслідки та за можливості запобігати їм.

Дослідженню в цьому напрямі приділили увагу І. Висоцька, С. Родченко та Н. Лелюк, які наголосили, що для підвищення інституційної спроможності фіскальних органів необхідним є “вдосконалення процесів збору та обробки інформації щодо податкових ризиків”, а також розроблення автоматизованої інформаційно-аналітичної платформи, що буде використовуватися для здійснення аналізу та завчасного виявлення податкових ризиків [8].

Ми вважаємо, що сутність поняття ризику слід трактувати як ймовірність недоотримання запланованих доходів в умовах невизначеності в процесі здійснення певної діяльності. Основними характеристиками податкового ризику є такі: 1) економічна природа, оскільки податкові операції мають фінансове походження; 2) всеохоплюючий характер (стосується усіх суб'єктів підприємництва); характер невизначеності (ризик має як негативний, так і позитивний ефект); перманентний характер (ризик може як відбутися, так і не статися); залежність податкового ризику від дії посадових осіб та піддатливість управлінському впливу [3, с. 104–107].

Водночас потребує поглибленого вивчення моніторинг податкових ризиків у воєнний час, зокрема, які можуть бути як контрольованими, так і неконтрольованими.

Метою статті є виявлення особливостей здійснення автоматизованого моніторингу ризиків, що виникають під час реєстрації податкових накладних, та обґрунтування шляхів його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття податкового ризику (комплаєнс-ризик) трактується у Податковому кодексі України, згідно зі статтею 14 якого таким ризиком є “ймовірність невиконання платником податків податкового обов'язку щодо взяття його на облік як платника податків, реєстрації платником окремих видів податків, подання (своєчасного подання) податкової звітності, декларування (повного декларування), сплати (своєчасної та повної сплати) платником податків податкових зобов'язань, інших податкових обов'язків, невиконання платником податків іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи” [9]. Система комплаєнс передбачає здійснення заходів та процедур контролюючими органами “з метою підвищення рівня добровільного виконання податкових та інших обов'язків платниками податків відповідно до вимог податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, та зменшення ймовірності настання податкового ризику (комплаєнс-ризик)” [9].

Податкові ризики призводять до втрати надходжень, якщо платники не дотримуються таких основних обов'язків [1]:

- 1) реєстрація платників податків, наприклад, у разі якщо особи, які повинні перебувати на податковому обліку (зареєструватися як платники податків), не зробили це вчасно;
- 2) подання податкової звітності – несвоєчасне або не у повному обсязі;
- 3) сплата податків, зборів та інших платежів – сплата із запізненням, у не-

повному обсязі, не сплата взагалі, що призводить до виникнення та зростання податкового боргу;

- 4) декларування – зменшення податкових надходжень у декларації внаслідок неправильного відображення даних у звітності.

Отже, поняття податкового ризику можна трактувати як ймовірність настання подій, які призведуть до перешкод у дотриманні потенційними платниками податків податкової дисципліни в частині реєстрації платників, подання податкової звітності, сплати податків та декларуванні сплачених платежів.

Наявність податкових ризиків безпосередньо впливає на формування та зростання податкового боргу, адже неналежне виконання податкових зобов'язань призводить до несвоєчасного або неповного надходження податків до бюджету. Наприклад, борг формується через неналежне декларування та заниження доходів. Якщо платник податків відображає фіктивні операції, то це призводить до зменшення податків, а після проведення перевірки контролюючі

органи нараховують борг. Ризик законодавчої невизначеності (не правильного тлумачення вимог законодавства) або блокування податкових накладних призводить до помилкової несплати податків, що також у подальшому створює податковий борг.

За допомогою аналізу динаміки даних податкового боргу України можна зробити висновки про його тенденції у воєнний період (рис. 1).

Дані рис. 1 свідчать про зростання податкового боргу, що особливо помітно у другому кварталі 2022 р. (на 30%), причиною якого здебільшого став початок повномасштабного російського вторгнення. Чергове суттєве зростання податкового боргу відбулося у другому півріччі 2024 р. (на 19,2%), однак вже на початку 2025 р. податковий борг почав знижуватися.

Для зменшення випадків допущення податкових ризиків, які спричинятимуть погіршення у своєчасності та повноті податкових надходжень, необхідним є здійснення постійного контролю, зокрема, який буде здійснюватися шляхом збору інформації та встановлення відповідності її наперед

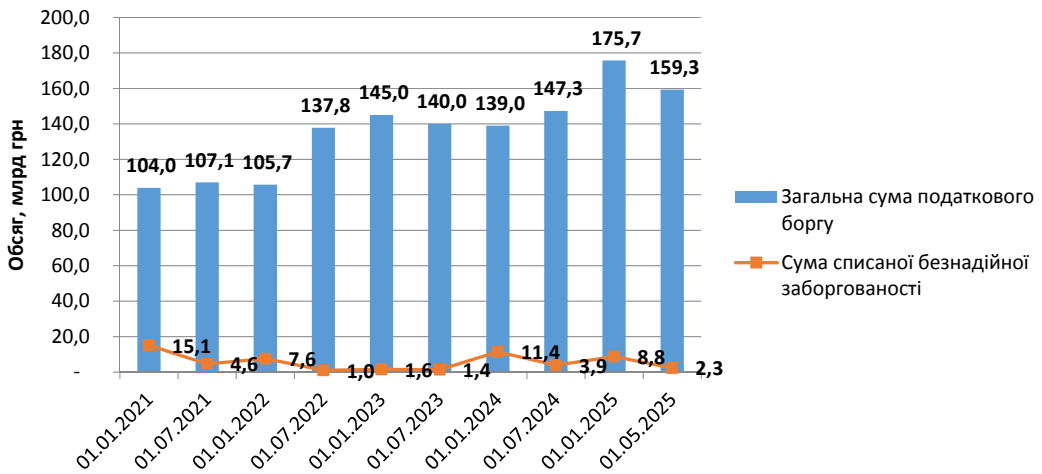

Рис. 1. Динаміка податкового боргу України у 2021–2024 рр. та у січні – травні 2025 р.*

* Складено на основі [2].

визначеним критеріям. Видом контролю за податковими ризиками є моніторинг, основною метою якого можна вважати: попередження ухилення від оподаткування або допущення помилок при виконанні податкового законодавства; забезпечення збалансованості державного та місцевих бюджетів України; покращення ефективності податкового адміністрування.

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та впровадження інформатизації в усі сфери державного управління ефективно використовують автоматизовані системи моніторингу ризиків податкової системи (рис. 2).

Наведені на рис. 1 електронні системи моніторингу податкових ризиків спрямовані на контроль окремих складових оподаткування: податкові накладні, митний контроль за оформленням товарів, стан розрахунків платника. Це дає змогу більш ретельно зосереджуватися на відстеженні ризиків у певному напрямі.

Особливо варто приділяти увагу моніторингу ризиків податків, які у структурі

усіх надходжень займають суттєву частку (табл. 1).

Дані табл. 1 свідчать, що у структурі податкових надходжень перше місце за обсягом належить внутрішнім податкам і зборам, що коливалися протягом 2021–2024 рр. в межах 43,4–49,3%. Друге місце – податкам на доходи, прибуток, на збільшення ринкової вартості, частина яких у структурі податкових надходжень коливалася від 35,3% до 42,3%.

У структурі внутрішніх податків на товари та послуги близько 75% належить надходженням ПДВ. Платники ПДВ для обліку податкового зобов'язання та податкового кредиту використовують податкові накладні. Реєстрація податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – Реєстр) є необхідною умовою для отримання покупцем права на податковий кредит та обов'язком продавця.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 року № 1165 (із змінами) (далі – Порядок № 1165) [10] затверджено порядок зупинення реєстрації податкової

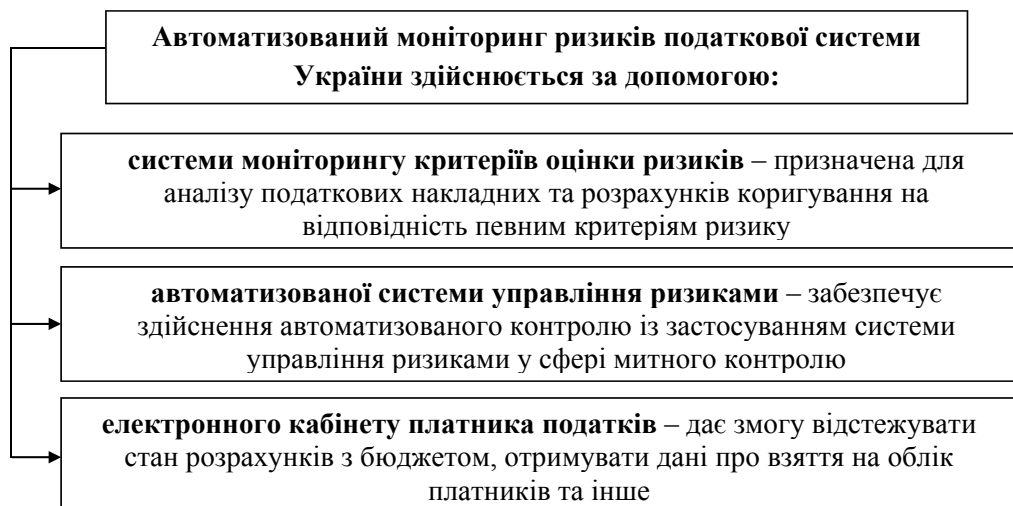

Рис. 2. Складові автоматизованого моніторингу ризиків податкової системи України*

* Складено на основі [10; 11; 12].

накладної/розрахунку коригування в Реєстрі, який передбачає автоматизований моніторинг відповідності ПН/РК до низки критеріїв, визначених цим Порядком. Відповідність ПН/РК хоча б одному критерію означає зупинення їх реєстрації, що може призвести до втрати права на податковий кредит для контрагента, штрафних санкцій, а також створення негативної репутації для підприємства.

Обсяги зупинення реєстрації ПН/РК можна оцінити за даними ДПС (табл. 2).

Як свідчать дані табл. 2, у 2025 р., порівняно з 2023 р., ситуація з блокуванням ПН/РК в Україні покращилася: на 35% зменшилася кількість ПН/РК, реєстрація яких зупинялася; майже на 50% зменшилася кількість платників податку, які перебувають у переліку платників, що відповідають критеріям ризиковості.

Порядок № 1165 охоплює 8 критеріїв ризиковості платника ПДВ (реєстрація за недійсними або підробленими документами; реєстрація з подальшою передачею

у володіння (управління) неіснуючим, померлим особам; реєстрація особами, які не здійснювали господарську діяльність, та інші критерії), а також 6 критеріїв ризиковості здійснення операцій. У разі, якщо платник ПДВ за результатами автоматизованого моніторингу підпадає хоча б під один із критеріїв ризиковості платника, то система моніторингу критеріїв оцінки ризиків (далі – СМКОР) автоматично зупиняє реєстрацію ПН/РК. Питання щодо відповідності або невідповідності платника ПДВ критеріям ризиковості розглядає комісія регіонального рівня. Також зазначені комісії ухвалюють рішення про реєстрацію або відмову в реєстрації ПН/РК [10]. Проте автоматична оцінка ПН/РК та зупинка їх реєстрації не завжди є правомірною.

Так, за даними ДПС, протягом 2024 р. на розгляді у судах різних інстанцій перебувало 59,3 тис. справ за позовами до органів ДПС на суму 436,1 млрд грн, з яких 28,4 тис. справ (48%) на суму 400,3 млрд грн належить справам за позовами платників

Таблиця 1

Динаміка та структура податкових надходжень України у 2021–2024 рр.*

Показник	2021		2022		2023		2024	
	Сума, млрд грн	Структура, %	Сума, млрд грн	Структура, %	Сума, млрд грн	Структура, %	Сума, млрд грн	Структура, %
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	513630,0	35,33	551234,4	41,04	655633,4	40,02	882676,8	42,27
Податки на власність	0,3	0	0,2	0	0,3	0	0,5	0
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	89318,5	6,14	94106,0	7,01	66310,0	4,05	58955,9	2,82
Внутрішні податки на товари та послуги	716789,5	49,3	582435,3	43,36	770543,2	47,04	972699,9	46,58
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	38177,2	2,63	26246,0	1,95	40559,4	2,48	48279,3	2,31
Місцеві податки	89896,6	6,18	84305,1	6,28	100008,8	6,11	119871,8	5,74
Інші податки та збори	5992,0	0,42	4898,0	0,36	5029,9	0,3	5799,5	0,28
Всього:	1453804,1	100	1343225,0	100	1638085,0	100	2088283,7	100

* Складено авторами на основі даних [13].

Таблиця 2

**Результати проведення автоматизованого моніторингу відповідності ПН/РК
критеріям оцінки ступеня ризиків з 01.02.2023 р. по 01.05.2025 р.***

Показник	01.02.2023	01.07.2023	01.01.2024	01.07.2024	01.01.2025	01.05.2025
Кількість платників ПДВ, тис. одиниць	245,6	240,2	248,2	244,2	245,7	245,9
Кількість ПН/РК, прийнятих для реєстрації в Реєстрі у звітному періоді, тис. одиниць	19164,9	23112,4	25850,1	24788,5	28755,6	26773,7
Загальна сума ПДВ, зазначена у прийнятих для реєстрації ПН/РК у звітному періоді, млн грн	165,6	170,4	227,6	198,2	273,0	263,5
Кількість платників податку, у яких зупинена реєстрація ПН/РК в Єдиному реєстрі податкових накладних у звітному періоді, тис. одиниць	28,4	26,7	29,7	21,4	24,5	19,2
Кількість ПН/РК, реєстрація яких зупинена в Реєстрі у звітному періоді, тис. одиниць	190,6	203,8	246,0	192,6	173,6	123,3
Загальна сума ПДВ, зазначена у ПН/РК, реєстрація яких зупинена в Реєстрі у звітному періоді, млн грн	5,5	4,1	6,2	4,4	5,1	3,0
Кількість платників податку, які подають ПН/РК для реєстрації в Реєстрі та перебувають в переліку платників, які відповідають критеріям ризиковості, тис. одиниць	4,1	4,6	3,3	3,9	3,5	2,2

* Складено на основі [2].

податків до органів ДПС про визнання недійсними або нечинними податкових повідомлень-рішень. За результатами розгляду справ їх частка (за кількістю) на користь платників податків становила 44% [2]. Це свідчить про те, що доволі багато випадків неправомірних рішень органів ДПС щодо платників податків.

До неправомірних рішень органів ДПС може призводити: неправильне трактування законодавства податківцями; обмеженість у строках розгляду питання; недосконалість автоматизованих систем (механічне блокування документів без обґрунтування, некоректне спрацювання ризик-індикаторів, не врахування реальної економічної сутності операцій тощо). Аналогічні недоліки характерні для СМКОР:

- 1) автоматичне блокування ПН/РК без попереднього аналізу конкретної ситуації, податкової історії платника, специфіки галузі, в якій працює платник;

- 2) нечіткість критеріїв ризиковості, не врахування індивідуальних особливостей платника;

- 3) періодичні технічні збої в роботі системи;

- 4) складна і тривала процедура оскарження відмов у реєстрації ПН/РК;

- 5) низький рівень комунікації платників з органами ДПС, брак консультації фахівців.

Отже, зазначені недоліки потрібно усувати та удосконалювати систему автоматизованого моніторингу податкових ризиків під час реєстрації ПН/РК.

В період воєнного стану болючим питанням є небезпечні умови, в яких намагається працювати бізнес, особливо якщо розташований близько до зони бойових дій. Для підприємців, які працюють під потенційною загрозою обстрілів, необхідно спростити перевірку ПН/РК для тих платників, які не є ризиковими.

Іншою проблемою для платників є тривалий процес відміни статусу ризикового

тим платникам, яких було раніше віднесено до ризикових. У такому разі доцільно брати до уваги податкову історію – якщо вона позитивна, то автоматично реєструвати ПН/РК. При цьому також доцільно змінити вимоги до окремих показників податкової історії з метою збільшення кількості платників, які зможуть скористатися такими показниками, наприклад, збільшити ліміти обсягу операцій з постачання товарів/послуг на одного платника та кількість платників, у яких керівник може обіймати аналогічну посаду.

Варто посилити захист прав добросовісних платників ПДВ, зокрема внести зміни до Податкового кодексу України в частині посилення відповідальності за неправомірні рішення та необґрунтовані блокування ПН/РК. Також необхідно підвищувати кваліфікацію працівників органів ДПС та покращувати їхню співпрацю з платниками податків. У разі доведення платником наявності технічної (механічної) помилки у введенні даних ПН/РК, дозволити виправляти таку помилку протягом 1–2 робочих днів, а після повторної перевірки автоматично розблоковувати реєстрацію.

Наведені пропозиції спрямовані на підвищення ефективності автоматизованого моніторингу податкових ризиків, скорочення кількості заблокованих ПН/РК та, як результат, зменшення податкового боргу.

Висновки. Система автоматизованого моніторингу податкових ризиків СМКОР під час реєстрації ПН/РК дає змогу контролювати цей процес та не допускати реєстрацію документів платників, які порушують податкове законодавство. На основі аналізу недоліків СМКОР можна запропонувати такі шляхи удосконалення моніторингу податкових ризиків:

- для підприємців, що перебувають на території активних бойових дій, спростити перевірку ПН/РК для платників, які не є ризиковими;

- автоматично реєструвати ПН/РК платників, які мають позитивну податкову історію;
- посилити відповідальність працівників податкових органів за неправомірні рішення;
- дозволяти виправляти незначні помилки та швидко поновлювати реєстрації ПН/РК;
- підвищувати рівень співпраці органів ДПС та платників податків задля зменшення податкових ризиків.

Реалізація запропонованих заходів дасть змогу покращити управління податковими ризиками, що позитивно вплине на виконання платниками податкових зобов'язань та сприятиме зменшенню податкового боргу.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія доходів до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1218-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-strategii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223>.
2. Результати діяльності органів ДПС та динаміка податкового боргу. URL : <https://tax.gov.ua/>.
3. Десятнюк О. М. Моніторинг податкових ризиків : навч.-метод. посіб. слухачів Центру підготовки магістрів. Тернопіль : Воля, 2003. 168 с.
4. Десятнюк О., Канюк В. Сутнісно-теоретичні основи податкових ризиків суб'єктів підприємницької діяльності. Світ фінансів. 2014. № 3. С. 99–109.
5. Євтушенко Н. О. Податкові ризики та система керування ними. Вісник Дніпропетровського університету. Менеджмент інновацій. 2016. Вип. 6. С. 68–77.
6. Горин В. П., Дем'янишин В. Г., Кириленко О. П. Фінанси : підруч. / за ред. А. І. Крисова-того. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 632 с.
7. Пухальський В. Податковий моніторинг контрольованих операцій: суть, інформаційне

забезпечення та етапи проведення. Молодий вчений. 2023. № 9. С. 31–35.

8. Квасовський О., Стецько М., Ніпіаліди О. Податкові ризики суб'єктів господарювання у сфері трансфертного ціноутворення та на прями їхньої превенції і мінімізації. Вісник економіки. 2024. Вип. 1. С. 47–66.

9. Висоцька І., Родченко С., Лелюк Н. Протидія ухиленню від сплати податків в умовах воєнного стану. Академічні візії. 2023. Вип. 19. URL : <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7966623>.

10. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

11. Порядок зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних : постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1165. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF#Text>.

12. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 24 червня 2024 року № 305). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#n19>.

13. Електронні сервіси, розміщені на офіційному вебпорталі ДПС. URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist/-elektronnyi-servisi/elektronni-servisi-/>.

14. Показники про виконання державного та місцевих бюджетів за 2019–2023 рр. URL : <https://openbudget.gov.ua/>.

References

1. Natsionalna stratehiia dokhodiv do 2030 roku : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 hrudnia 2023 roku № 1218-r. [National Revenue Strategy until 2030. Approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2023, December, 27). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223>.

2. Rezultaty diialnosti orhaniv DPS ta dynamika podatkovoho borhu [Results of the activities of the State Tax Service and the dynamics of tax debt]. Available at: <https://tax.gov.ua/>.

3. Desyatnyuk, O. M. (2003). Monitorynh podatkovykh [Monitoring tax risks]. Ternopil: Volya [in Ukrainian].

4. Desyatnyuk, O., Kanyuk, V. (2014). Sutnisno-teoretychni osnovy podatkovykh ryzykiv subiektiv pidpriemnytskoi diialnosti [Essential theoretical foundations of tax risks of business entities]. Svit finansiv – World of Finance, 3, 99–109 [in Ukrainian].

5. Yevtushenko, N. O. (2016). Podatkovi ryzyky ta systema keruvannia nymy [Tax risks and their management system]. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Menedzhment innovatsii – Bulletin of Dnipropetrovsk University. Innovation Management, 6, 68–77 [in Ukrainian].

6. Horyn, V. P., Demianyshyn, V. H., Kyrylenko, O. P. (2024). Finansy [Finance]. (Ed. A. I. Krysovatty). Ternopil: ZUNU [in Ukrainian].

7. Pukhalskyi, V. (2023). Podatkovi monitorynh kontrolovanykh operatsii: sut, informatsiine zabezpechennia ta etapy provedennia [Tax monitoring of controlled operations: essence, information support and stages of implementation]. Molodyi vchenyi – Young Scientist, 9, 31–35 [in Ukrainian].

8. Kvasovskyy, O., Stetsko, M., Nipialidi, O. (2024). Podatkovi ryzyky subiektiv hospodariuvannia u sferi transfertnoho tsinoutvorennia ta napriamy yikhnoi preventsii i minimizatsii [Tax risks of business entities in the sphere of transfer pricing and directions of their prevention and minimization]. Visnyk ekonomiky – Bulletin of Economy, 1, 47–66 [in Ukrainian].

9. Vysotska, I., Rodchenko, S., Leliuk, N. (2023). Protydiia ukhylenniu vid splaty podatkv v umovakh voiennoho stanu [Counteracting tax evasion under martial law]. Akademichni vizii – Academic Visions, 19. Available at: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7966623>.

10. Podatkovyi kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. N 2755-VI [Tax Code of Ukraine. Law of Ukraine]. (2010, December, 2). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

11. Poriadok zupynennia reiestratsii podatkovoi nakladnoi/rozrakhunku koryhuvannia v Yedynomu reiestri podatkovykh nakladnykh : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11 hrudnia 2019 r. № 1165 [Procedure for suspending registration of a tax invoice/calculation of adjustment in the Unified Register of Tax Invoices. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2019, December, 11). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF#Text>.

12. Poriadok zdiisnennia analizu ta otsinky ryzykiv, rozroblennia i realizatsii zakhodiv z upravlinnia ryzykamy dlia vyznachennia form ta

obsiahiv mytnoho kontroliu : nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.07.2015 № 684 [Procedure for conducting risk analysis and assessment, developing and implementing risk management measures to determine the forms and scope of customs control: Order of the Ministry of Finance of Ukraine]. (2015, July, 31). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#n19>.

13. Elektronni servisy, rozmishcheni na ofitsiynomu vebportali DPS [Electronic services posted on the official web portal of the State Tax Service]. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi/elektronni-servisi/>.

14. Pokaznyky pro vykonannia derzhavnoho ta mistsevykh biudzhetyv za 2019–2023 roky [Indicators on the implementation of state and local budgets for 2019–2023]. Available at: <https://openbudget.gov.ua/>.